

**LES POLÍTIQUES AFIRMATIVES DE JOVENTUT: UNA
PROPOSTA PER A LA NOVA CONDICIÓ JUVENIL**

Document final

Maig de 1999

Ajuntament de Barcelona

Diputació de Barcelona

Unes paraules preliminars

La proposta de polítiques afirmatives de joventut que em plau presentar-vos en la seva tercera i definitiva versió, és el resultat d'un procés intern de treball iniciat ara fa aproximadament dos anys per un equip integrat per Lorenzo Albardías, Jordi Casanovas, Joaquim Coll, Daniel Fernández, Carles Martí i jo mateixa. Una primera versió d'aquest document es va presentar el febrer de 1998 en un acte públic al Casal d'Associacions Juvenils de Barcelona. Del debat i contrast que al llarg dels mesos següents suscità l'exposició de les nostres idees en el món juvenil, en sorgí una segona redacció més extensa i acurada que fou la que constituí l'eina de reflexió per al Congrés que es va celebrar al començament del mes de novembre de 1998, sota el lema justament de «La nova condició juvenil i les polítiques de joventut». En cada nova etapa els nostres plantejaments inicials s'han enriquit amb les crítiques i les opinions d'innombrables persones (professionals tècnics, responsables polítics, dirigents associatius, investigadors universitaris), a totes les quals regraduem. Respecte de la darrera versió, veureu que el nou text en algunes de les parts teóricoconceptuals ha quedat força més matisat i que ha guanyat concreció i detall en els punts on es tracta del model d'intervenció i de gestió de les noves polítiques de joventut.

Els que us acosteu per primera vegada a la proposta de polítiques afirmatives, de ben segur que us adonareu que aquesta constitueix una aposta a fons i decidida per posar al dia la globalitat de l'acció pública a favor dels joves. Una reflexió propositiva que, si bé sorgeix des de l'experiència política del progressisme municipalista a Catalunya, no es limita en absolut al món local, sinó que ofereix un marc general teóricoconceptual i un model d'intervenció vàlid també per a qualsevol àmbit de l'administració que treballi amb joves (local, autonòmic, central i europeu). D'altra banda, l'anàlisi que fem de la nova condició juvenil i dels valors de l'individualisme democràtic, que impregnen fortament

aquesta nova etapa de la vida de l'individu, tampoc no hauria de deixar indiferents els altres actors de la vida social (líders d'opinió, mitjans de comunicació, dirigents socials, sindicals i polítics, empresa privada, etc.). Tot el contrari. En aquest sentit, les polítiques afirmatives volen ser també una eina per aconseguir que el conjunt dels agents socials valorin i positivin l'aportació que els joves fan a la societat, lluny del que sovint avui és una utilització purament mercantilista de les imatges juvenils o, encara pitjor, la difusió periòdica des dels mitjans de comunicació d'informacions estereotipades sobre els hàbits i els valors dels joves; reflex, en definitiva, d'un discurs social reduccionista que avui predomina en el món dels adults i els educadors.

A l'últim, només em resta agrair l'esforç que tots plegats hem fet al llarg d'aquests darrers anys i que es concreta ara en una nova política de joventut, amb la qual també volem apostar sense complexos per enfortir la consciència i el sentit de sector específic dels que treballem, ja sigui des de l'administració o des del privat social, amb i per als joves.

Immaculada Moraleda i Pérez

Responsable de joventut a la Diputació i a l'Ajuntament de Barcelona

ÍNDEX

1. Antecedents

- 1.1 Orígens i evolució de les polítiques de joventut a Espanya
- 1.2 Canvis que assenyalen un nou context

2. La nova condició juvenil

- 2.1 La joventut, una nova etapa de la vida
- 2.2 La postmodernitat, els joves i l'individualisme democràtic

3. Passat i present de les polítiques de joventut

- 3.1 Elogi i refutació de les polítiques integrals
- 3.2 Les polítiques públiques davant la nova condició juvenil

4. Les polítiques afirmatives: pensar des de la globalitat i actuar en la pluralitat

4.1 Orientacions

- 1. *Autonomia*
- 2. *Mobilitat*
- 3. *Experimentació*
- 4. *Creativitat*
- 5. *Ciutadania*

4.2 Un nou model d'intervenció

1. *La Unitat de Joventut: pedra angular del nou model*

- A. Observatori del Món Juvenil
- B. Participació
- C. Informació
- D. Pla Director de la Política de Joventut

1. *Transversalitat i gestió plural*

- A. Gestió directa
- B. Codirecció
- C. Joint Venture
- D. Codecisió i cogestió

5. A manera de conclusió: continuïtat i ruptura en política juvenil

1. Antecedents

1.1 Orígens i evolució de les polítiques de joventut a Espanya

No és fins a la posada en marxa dels primers ajuntaments democràtics, el 1979, que a l'Estat espanyol es comença a dissenyar una política de joventut participativa, és a dir, una acció pública a favor dels joves (a qui tothom reconeix unes característiques i unes necessitats socials pròpies) elaborada des d'una concepció i una metodologia clarament a les antípodes de l'anterior praxi dirigista del franquisme.¹ La joventut havia tingut un protagonisme social de primera fila en la crítica i oposició al vell règim dictatorial i, a partir de 1977, amb l'assoliment de la democràcia, gairebé ningú no negarà la necessitat de constituir uns dispositius específics per a donar respostes als llavors denominats genèricament «problemes de la joventut». A aquesta bona predisposició hi va contribuir molt, és clar, el fet que el contingent de la població juvenil a Espanya comencés llavors a créixer ràpidament com a conseqüència del *baby boom* de la dècada dels seixanta i principi dels setanta, explosió demogràfica juvenil que es farà notar amb la tota la seva força durant la dècada següent. D'aquesta manera, quan es redacta l'article 48 de la Constitució, que estableix que «els poders públics promouran les condicions per a la participació lliure i eficaç de la joventut en el desenvolupament polític, social, econòmic i cultural», el consens entre els redactors de la nostra Llei fonamental és absolut i se situa en clara sintonia amb el caràcter «social i democràtic de Dret» del nou Estat que les principals forces polítiques volen construir.

A la dècada dels vuitanta, mentre s'anava definint i articulant la nova organització política i administrativa de l'Estat, que acabarà per atorgar la competència exclusiva en política juvenil a les Comunitats Autònomes, la forta embranzida municipalista permet portar a la pràctica el mandat constitucional sobre la participació de la joventut i el principi de discriminació positiva a favor d'aquest col·lectiu. Malgrat les minses possibilitats que en política juvenil oferia la vella Llei de Règim Local (1955), els ajuntaments, com a administració més propera als ciutadans, decideixen no tancar els ulls

¹ Per a la tipificació de models de polítiques de joventut (totalitaris, conservadors, i democràtico-progressistes), vegeu-ne la introducció de l'obra de Juan SÁEZ MARÍN, *El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la posguerra* (Madrid, Siglo XXI, 1988).

als problemes i a les realitats del jovent i hi actuen decididament, empesos, també cal dir-ho, per una forta demanda social. Si abans de 1979 no existien ni regidories ni àrees de joventut, a partir d'aquesta data aquestes noves figures s'aniran estenent com a una autèntica taca d'oli per tota la nostra geografia multiplicant-se en nombre a cada nou mandat. Òbviament, havien de ser els grans ajuntaments els pioners tant en l'execució d'una primera política de serveis específics per als joves (activitats de vacances d'hivern i estiu, millora i construcció d'equipaments juvenils, suport a l'associacionisme, formació d'especialistes en el camp sociocultural, etc.) com en el reconeixement institucional dels canals participatius de què s'havien dotat les entitats juvenils: les denominades «taules de joves» i, més tard, els «consells de la joventut». El pas següent va ser l'elaboració de programes sectorialitzats millor travats i més dotats pressupostàriament amb els quals es volia donar resposta a la pluralitat de les demandes i a la diversitat de situacions socials dels joves. En aquest procés que succintament dibuixem, sens dubte que la celebració de l'Any Internacional de la Joventut, el 1985, i les recomanacions que en féu les Nacions Unides, van significar un revulsiu especial per a l'enfortiment de les estructures públiques en matèria juvenil. Així i tot, allò que realment acabarà assenyalant un abans i un després en política juvenil serà l'aprovació, el juny d'aquell mateix any, del primer projecte jove a Espanya: el Projecte Jove de l'Ajuntament de Barcelona, inspirat quant a metodologia en l'experiències italianes de les ciutats de Torí, Forlì i Bolonya i en les propostes de l'informe Bertrand Shwartz sobre les Missions Locals d'Ocupació a França. Naixia quelcom més que un de decàleg bones intencions i projectes, naixia una nova i original manera de fer política de joventut. Som a l'any zero de les denominades polítiques integrals.

A partir d'aquest moment l'experiència barcelonina se situa com un clar referent per a molts altres ajuntaments de Catalunya i Espanya que es posen a elaborar plans similars: és a dir, creen dispositius d'estudi i consulta sobre la realitat dels joves, impliquen en aquest procés d'assessorament i prospecció a les entitats juvenils, atorguen un important nivell de protagonisme al consell local de la joventut, elaboren línies d'actuació amb les que abordar la globalitat dels problemes dels joves i comprometen a gairebé totes les àrees a treballar d'una manera coordinada i, en l'àmbit dels serveis personals, a fer-ho a més de forma progressivament compactada. No podem oblidar que el

marc general de la dècada dels vuitanta es caracteritza per altíssimes taxes d'atur juvenil, de fracàs escolar i de desestructuració familiar, circumstància que duria a molts joves al «passotisme» i al rebuig de la política i a uns quants a la marginalitat i fins i tot a les drogues. Les polítiques de joventut d'aquesta dècada tenien, doncs, com a principal objectiu que els joves no fossin expulsats de la societat, d'evitar que en restessin al marge. El resultat va ser que en els deu anys següents, molts consells plenaris municipals aprovarien per unanimitat, o amb majories polítiques molt folgades, plans joves amb els que volien incidir en els processos de socialització del jovent (a través dels casals de joves, el foment de l'associacionisme i les activitats d'oci) i en els diversos itineraris de transició a la vida adulta, tot posant l'èmfasi en la prevenció dels possibles riscos de la marginació social (mitjançant els educadors de carrer) i impulsant la inserció laboral dels joves (aprovant plans d'ocupació juvenil, i la millora i universalització de l'ensenyament obligatori).

Aquesta filosofia i mètode de treball es va traslladar també a moltes de les Comunitats Autònomes, que al llarg d'aquests anys havien assumit el traspàs de competències i recursos en matèria de joventut per part del Govern Central i que ara s'apressarien a dissenyar el respectiu pla integral, global o interdepartamental. I per si això encara fos poc, l'èxit d'aquest model quedaria clarament establert amb l'aprovació, el novembre de 1991, pel Consell de Ministres, d'un Pla Integral de Joventut impulsat per una Comissió Interministerial per a la Infància i la Joventut, el Ministeri d'Afers Socials i el mateix Instituto de la Juventud (INJUVE). Amb aquest Pla el Govern Central es proposava donar satisfacció, d'una banda, a una sèrie d'objectius específics (la formació i inserció sociolaboral, la millora de la qualitat de vida, la igualtat real d'oportunitats, el foment de la participació i l'associacionisme i la plena incorporació dels joves espanyols a Europa i al Món) i, de l'altra, a un seguit de projectes i reformes legislatives, d'entre les quals recordem només ara la LOGSE, la reforma del servi militar, l'estímul a la contractació laboral de joves, la regulació dels serveis d'informació juvenil o la posada en marxa de noves fórmules fiscals que facilitessin l'accés a l'habitatge de propietat.

En poc més d'una dècada, doncs, les polítiques de joventut havien donat un salt espectacular: des dels Ajuntaments fins a l'Estat central, passant per les Comunitats Autònomes i algunes Diputacions provincials, tothom dissenyava actuacions en matèria

de joventut. La vella reivindicació del moviment juvenil de què l'administració hi esmerçés un 1% dels pressupostos públics s'havia assolit amb escreix. Del no-res els polítics i professionals tècnics de joventut s'havien erigit en un dels sectors més dinàmics i innovadors de l'administració fins al punt que la metodologia de les polítiques integrals va ser traslladada al tractament d'altres col·lectius socials (gent gran, disminuïts, dona, infància, immigrants, etc.). La integralitat es convertia així en el principi inspirador dels serveis personals. Tanmateix, mentre el conjunt de la societat vivia entre 1990 i 1992 un excel·lent moment econòmic i hom es preparava per a celebrar amb eufòria una sèrie d'esdeveniments internacionals (els Jocs Olímpics a Barcelona, l'Exposició Universal a Sevilla i la Capitalitat Cultural Europea a Madrid), el cert és que les polítiques de joventut començaven a donar ja símptomes d'haver tocat sostre. L'aturada que per a molts projectes significarà la crisi econòmica de 1993-1995 no farà més que evidenciar que s'havia esgotat una etapa.

1.2 Canvis que assenyalen un nou context

A partir de 1993 podem constatar com a mínim tres eixos de canvi objectius. En primer lloc, la crisi econòmica que posarà en qüestió el conjunt de les polítiques socials i que obligarà a reajustar i redefinir els límits efectius de l'anomenat Estat del Benestar. En aquest sentit, l'acció pública en matèria juvenil s'hi va veure molt afectada en formar part indiscutiblement del paquet de polítiques de benestar social. A més, a nivell local, per exemple, el procés de compactació del conjunt dels serveis personals (les macro-àrees), auspiciat per les mateixes àrees de joventut a partir de la segona meitat de la dècada vuitanta com una estratègia que afavorís el disseny d'una acció global i coordinada per part de tota l'administració, actuarà ara en contra de les polítiques de joventut. La crisi econòmica va produir un inflexió negativa en aquest procés fins a suprimir-se allò que semblava superflu o que no apareixia com a obligatori en la nova Llei de Bases de Règim Local (1985): la lògica i la unitat del discurs juvenil quedarà així en molts casos apedaçada. Quin dubte hi ha que aquesta anàlisi, que detallarem en el capítol dedicat a les polítiques integrals, ens ha de dur a pensar una nova estratègia que, sense oblidar els límits efectius de l'Estat del Benestar, permeti reformular el sector que a l'interior de l'administració treballa directament a favor dels joves. De totes maneres, com que els

elements que, pensem, forcen un canvi en el paradigma de les actuals polítiques de joventut no són només de caràcter intern, és a dir, respecte del com d'aquestes polítiques, sinó sobretot externs, referents, doncs, a la «nova condició juvenil», hi tornarem més avall un cop haguem exposat tots els elements del nostre discurs.

En la regressió de la política de joventut hi començaria a actuar també, com a segon element, el factor demogràfic. A partir de 1990 tots els trams d'edat compresos entre 15 i 24 anys van iniciar un significatiu descens. Si l'any 1988 el conjunt d'aquesta població a Espanya se situava en 6.600.000 persones (mai el país no havia tingut tants joves), totes les projeccions assenyalaven ja una reducció per a la fi de segle de més d'un milió, amb una inflexió de la corba poblacional juvenil en caiguda lliure. Tanmateix, no podem dir que darrera de la constatació demogràfica hi hagi un discurs ni molt ni poc elaborat sobre el futur de les polítiques de joventut, però tots sabem que en política els números també hi compten en el moment de decidir prioritats. Així i tot, aquest argument té molts reversos. En primer lloc, perquè avui tothom accepta, atesa la complexitat dels processos educatius i la cada cop més ajornada incorporació a la vida adulta, que a aquesta franja d'edat de 15 a 24 anys cal sumar-li definitivament un altre grup d'edat, el de 25 a 30 anys, cosa que ens incrementa en més de 3 milions el contingent actual de joves. La qüestió és certament complexa i s'hi relaciona directament amb l'allargament dels itineraris de transició i amb el que més endavant denominem «nova condició juvenil».

En segon lloc, perquè bo i acceptant l'argument sobre la regressió demogràfica, també constatable en la franja d'edat de 25 a 30 anys, cal no oblidar que, històricament, la joventut s'ha anat definint com a sector social específic no en moments de proporció exagerada de joves en relació al conjunt de la societat, sinó quan s'ha començat a reduir el seu nombre, a partir de la «revolució demogràfica» iniciada a la segona meitat del segle passat (amb una caiguda de la mortalitat i el descens de la fecunditat). Tot això se situa en el marc d'un procés general que els historiadors han denominat «modernització de les societats occidentals», procés que ha marcat el naixement de la joventut com a sector social i l'aparició, consegüentment, d'una cultura i un consum juvenil ben identificables. Això és el que ha succeït en el món industrialitzat des de finals del segle passat fins avui en una línia ascendent i universal: els processos formatius s'han perllongat, han esdevingut obligatoris i han rebut cada cop més el suport financer dels poders públics. El

contrast el trobem avui en les societats del tercer món on les piràmides d'edat ens mostren unes proporcions del 40% de població per sota del 15 anys, fet que, tanmateix, no indica que socialment hi hagi més joves, perquè el pas de la infància a la vida adulta per a la immensa majoria de la població es realitza gairebé sense períodes intermedis, sense adolescència.² Per tant, en el marc d'aquest procés que dèiem de progressiva identificació de la joventut com un període amb característiques pròpies, la reducció del nombre de joves a Europa, avui i en un futur immediat, podria significar, de fet hi ha tota una línia de canvis que així ho indiquen, un altre esglaió en la conformació de la joventut com una nova etapa en la vida de l'individu, cronològicament ara ja d'una durada substancial (al voltant de 15 anys) i amb valor afirmatiu per ella mateixa.

Com a tercer eix de canvi, i en relació directa amb la definitiva incorporació al període jove del darrer tram d'edat —el qual fins ara havia rebut una atenció vacil·lant i gens homogènia en les polítiques de joventut (molts programes de formació en el lleure, com ara el de «Joventut amb Europa», continuen tallant a la ratlla del 25 anys), o només en tant que autèntic cul d'ampolla de la inserció social i professional— hi ha el que els sociòlegs denominen «nous itineraris de transició a la vida adulta». Si fins a la dècada dels vuitanta l'imaginari col·lectiu pel que fa al model d'incorporació professional, d'emancipació familiar i d'adquisició de responsabilitats socials dels joves envers tercers, es materialitzava, o si més no així hom ho desitjava, un cop finalitzats els estudis (fossin de formació professional, grau mitjà o llicenciatures) o immediatament després del servei militar en el cas dels barons amb menys possibilitats socials o amb trajectòries escolars desestructurades, avui aquest esquema és del tot inservible. El dramatisme amb què joves i pares vivien anys enrere l'endarreriment de la incorporació social dels fills a la vida adulta avui s'accepta amb relativa naturalitat. El sociòleg Joaquim Casal parla ara de trajectòries d'aproximació successiva com a forma dominant d'incorporació a la vida adulta dels joves, tant de les noves classes mitjanes com de bona part de les classes populars, i que es resumiria, afirma, en un context on les opcions per als joves són confuses, on domina l'assaig-error, i que exigeix llargues trajectòries de formació inicial i una forta acumulació

² Aquest argument es troba exposat en l'article d'Enric UCCELAY DA CAL, *Què és la joventut?* dins l'obra *Història de la joventut a Catalunya* (Diputació de Barcelona, 1988), vol. I, p. 19-21.

d'experiència laboral.³ La conseqüència de tot això, com posen a bastament de manifest els treballs de camp, és el retard progressiu en l'emancipació familiar fins després dels 29 anys.⁴ Al costat d'aquest procés, els joves esdevenen cada cop més autònoms, més capaços, i també més precoços en tots els àmbits de la vida (fins al punt que n'hi ha que tornen a demanar l'ampliació del vot juvenil a partir dels 16 anys), la qual cosa condueix al fet que aquest període de la vida deixi de ser viscut com uns anys de privacions i de mancances, en bona part també gràcies a la superació dels vells conflictes generacionals d'altres dècades. A l'últim, és interessant constatar que avui els tres agents tradicionals de socialització dels joves (la família, l'escola i els poders públics) han perdut notablement influència davant el pes creixent del mercat, els mitjans de comunicació i les noves tecnologies. Com explica Roger Martínez, aquest fenomen sovint s'interpreta només des de l'alarmisme, perquè es tem la possible manipulació ideològica de què els joves poden ser víctimes o l'interès purament comercial de la gran indústria cultural. Ara bé, aquesta anàlisi oblida que les noves generacions de joves són les que més han desenvolupat la capacitat creativa, crítica i de descodificació simbòlica davant dels materials que subministra el consum de masses, i que per això mateix els joves d'avui esdevenen més autònoms en el procés de fer-se grans.⁵

2. La nova condició juvenil

2.1 La joventut, una nova etapa de la vida

En efecte, d'ençà d'uns pocs anys les enquestes i les investigacions sociològiques a Europa posen de manifest que la joventut ja no és tan sols un període de transició cap a l'edat adulta, sinó també una nova etapa de la vida que disposa d'elements suficients i

³ Joaquim CASAL, *Europa i els models de transició a la vida adulta en el llindar del segle*, revista «Balma» núm. 4 (abril 1996), p. 41-47.

⁴ Luís GARRIDO i Miguel REQUENA, *La Emancipación de los jóvenes en España* (Madrid, Instituto de la Juventud, 1996). Vegeu, també, Antoni SALVADÓ, *Condicions de vida dels joves de la regió metropolitana de Barcelona* (Àrea Metropolitana DE Barcelona/Diputació de Barcelona, 1998), sèrie monografies núm. 1.

⁵ Roger MARTÍNEZ SANMARTÍ, *L'espai juvenil com a renovació social*, text presentat en el Congrés, *La nova condició juvenil i les polítiques de joventut* (Barcelona, novembre de 1998).

propis que la fan autònoma. L'allargament de la condició juvenil, que s'inicia —tothom hi està d'acord— per condicionants biològics i psicològics a partir del 14-15 anys, però la fi de la qual s'ha anat estirant progressivament fins a l'actual frontera dels 30, fa que —en paraules del sociòleg francès Olivier Galland— puguem parlar de la «formació d'una nova edat de la vida de l'individu», un període semblantment viscut pels joves i per les joves.⁶

La formació d'aquesta nova etapa com a resultat de la transformació de la condició juvenil es caracteritzaria, a grans trets, pel següent: uns comportaments socials comuns guiats per una forta autonomia individual (sobretot en l'àmbit dels estudis, el lleure i l'oci); el desig de multiplicar experiències vitals —de canviar constantment d'escenaris, tant diürns com nocturns— i una intensa mobilitat geogràfica; l'absència de responsabilitats socials fortes envers terceres persones; una emancipació primerenca en aspectes relacionals i afectius, i una ràpida maduresa mental i física. Tot això, és clar, acompanyat de dos fets jurídics rellevants: la majoria d'edat laboral i penal als 16 anys, i la fi de la tutela paterna i l'assumpció de la plenitud dels drets ciutadans als 18 anys.

Així entesa, avui la condició juvenil ja no vindria condicionada, fet que esdevé la clau de volta del nostre discurs, per aquell fort desig d'inserció social i professional que tradicionalment el món adult ha celebrat que es produís de manera ràpida i completa. No oblidem que per a la generació dels nostres pares, la joventut, al costat d'aquells elements innats de vitalisme biològic —període intens i joiós, que la societat de consum ha comercialitzat a partir dels anys cinquanta—, ha estat viscuda sobretot com un període de mancances, especialment per a *les joves*: de manca d'autonomia davant de l'autoritat paterna i davant dels constreïments de les convencions socials de caire comunitari (costums i tradicions).⁷ Avui, en canvi, la incorporació a la vida adulta de les noves generacions es realitza per etapes, de manera asimètrica, sense distincions de sexe, amb una

⁶ Ollivier GALLAND, *Adolescence et post-adolescence: la prolongation de la jeunesse*, dins l'obra col·lectiva *Jeunesses et sociétés. Perspectives de la recherche en France et en Allemagne* (París, Armad Collin, 1994); també del mateix autor, *Qu'est-ce que la jeunesse*, dins l'obra col·lectiva *L'allongement de la jeunesse* (París, Actes du Sud, 1994).

⁷ Un esbós de quines han estat les transformacions socials que han conduït al capgirament del que tradicionalment s'ha entès i pensat com fenomen juvenil, en l'article de Joaquim COLL, *La juventud comienza ahora*, «Entrejóvenes» núm. 37 (1994).

forta autonomia dels joves en l'elecció dels estudis, els companys, el lleure, la vida sexual, el consum, etc.⁸ Tot això capgira radicalment la vivència que tenen els joves de la seva condició i d'uns anys que ja no són viscuts generalment com una privació sinó com un autèntic gaudi. D'aquesta manera, el *leitmotif* de la nova condició juvenil seria *aprofitar-se'n per multiplicar experiències*, com ha explicat brillantment l'esmentat sociòleg francès.

Ara bé, no volem caure en el cofoisme, no és pas que d'ara endavant això de ser joves sigui xauxa. D'una banda, perquè la situació real de molts o d'una part dels joves és encara lluny de correspondre a la descripció que hem fet de la nova condició juvenil, i de l'altra, perquè l'assoliment d'aquest nou estadi no vol dir tampoc que els joves es deslliurin sense més ni més de tot un seguit de problemàtiques de caràcter social que abans hauríem associat només a les dificultats generals d'inserció dels joves a l'edat adulta. Perquè, en efecte, i ara cal que hi introduïm una distinció que pot estalviar-nos alguns malentesos: una cosa és la *condició juvenil* general a Occident (com a fenomen interclassista i comú a ambdós sexes) i una altra la *situació social* dels joves a cada país o ciutat, que pot ser millor o pitjor. Òbviament, ambdues —condició (el que hom és) i situació (com a hom li va)— estan estretament entrelligades, però és imprescindible que les analitzem de manera diferenciada. Perquè, en realitat, si no existís una condició juvenil prou diferenciada com a fet sociològic (més enllà de la diversitat de criteris sobre les seves característiques), podríem parlar, amb propietat, de la necessitat d'una política de joventut? És, doncs, l'existència d'una determinada condició juvenil allò que fonamenta i dóna sentit a les polítiques de joventut. Així, doncs, quan parlem de *condició juvenil* ens referim a la joventut com a categoria sociològica, sotmesa històricament a uns canvis que afecten el conjunt dels joves, però damunt de la qual s'hi sobreposa una *situació social* diferenciada que incideix en la manera com cada col·lectiu de joves, o fins i tot cada jove, la viu i l'experimenta. Ben segur que aquells que no disposin del que més endavant anomenem autonomia personal, a banda de veure limitades les seves potencialitats formatives, creatives i experimentals en tant que joves, es trobaran posteriorment en una situació social desavantatjosa per completar el pas a l'etapa adulta. Per tant, fixem-nos-hi bé, el fet de

⁸ Manuel MARTÍN SERRANO i Olivia VELARDE HERMIDA, *Juventud en cifras* (Madrid, Instituto de la Juventud, 1997).

viure amb plenitud i autonomia la joventut permet a l'individu guanyar progressivament experiències, resoldre incerteses, tastar possibilitats..., en definitiva, ubicar-se en una posició favorable per a la transició final, la qual no per haver perdut centralitat en la definició sociològica del que avui és la joventut a Europa deixa de ser-ne tanmateix un element consubstancial que en cap cas volem negar. Una altra cosa ben diferent, però, fóra continuar pensant que les polítiques de joventut tenen com a missió principal ajudar els joves a transitar amb èxit cap a la vida adulta, és a dir, emancipar-los de la seva condició preadulta. Nosaltres sostenim que no, que les polítiques de joventut s'adrecen als joves en tant que joves, en una nova conceptualització del fet juvenil que va més enllà del simple estatus de transició. Hi tornarem més avall.

La primera conseqüència d'aquest procés que porta a considerar la joventut com una etapa plena és, doncs, que l'edat adulta comença a perdre aquell rol de centralitat i referència que fins ara tothom li atorgava en tant que únic període possible d'autorealització en la vida de l'individu; un protagonisme, però, que no tan sols li ha pres la joventut, sinó també la vellesa, la qual cosa indica que, en el fons, som davant d'una transformació social molt més profunda: la d'una autèntica revolució en les etapes de la vida de l'individu, fenomen que va absolutament entrelligat amb l'emergència d'uns nous valors i amb un canvi d'època. Joves i grans, doncs, anuncien uns canvis socials que ens obliguen, a tots, a refer el vell model ternari: joventut-formació, maduresa-treball, vellesa-jubilació, i conseqüentment, el sentit de moltes polítiques públiques.

2.2 La postmodernitat, els joves i l'individualisme democràtic

En una simplificació excessiva del nostre discurs hom podria arribar a identificar el naixement d'aquesta nova etapa en la vida de l'individu amb l'allargament dels anys joves, però no és només això, no és tan sols que la joventut hagi deixat de ser un període transitori. En realitat, al darrere d'aquest canvi que avui tothom reconeix per les seves manifestacions sociològiques externes (perllongament del temps d'estada en el domicili dels pares i endarreriment en l'edat d'incorporació al món del treball) hi ha un procés de transformació molt més profund, que no és altre que el de la definitiva superació dels valors socials de la modernitat.

En efecte, els joves i les joves d'avui són l'exponent més clar del que el filòsof

francès Gilles Lipovetsky ha denominat «les metamorfosis de l'individualisme democràtic» i que, en poques paraules, es podria resumir com el triomf de l'autonomia individual i de la privacitat davant dels lligams morals, religiosos, ideològics i polítics a què els homes i les dones han estat sotmesos fins molt recentment. Es tracta, de la definitiva ensulsiada dels valors sociocomunitaris de la modernitat —que afecta de ple aspectes fins ara tan essencials per a l'individu i la societat com el treball i la família, el paper de la dona, i, en darrer terme, la funció mateixa de l'Estat.⁹

A l'altra banda d'aquest procés hi ha l'emergència d'un nou tipus d'individualisme que es correspon amb la nostra època postmoderna i que exemplificaríem en:

1. Plena irrupció de la dona en el món del treball i en la vida social. Canvi radical de mentalitat respecte d'allò que tradicionalment s'entenia per realització i autonomia de les dones dins del nucli familiar. En aquest marc, el feminisme s'integra en l'individualisme democràtic dels joves i desapareix en tant que discurs fort.
2. En l'àmbit laboral, l'autonomia individualista postmoderna es manifesta tant en el desig de dedicar menys hores al treball assalariat com a trobar una feina interessant, més enllà de l'èxit social i els diners. Per als joves és molt més important la pròpia autoestima que l'estatus social. Som davant el pas a un esquema postmaterialista que confereix als individus major qualitat de vida, com ho reflecteix l'estudi sobre *Els valors i les actituds dels joves estudiants de la UAB* (1996).
3. La multiplicació de les fórmules familiars és la conseqüència més evident de la nova dimensió afectiva dels joves i de la millora de la comunicació interpersonal.
4. Pràctica superació del conflicte generacional com a resultat, d'una banda, de l'extinció del model autoritari patern i, de l'altra, de la fi del moviment contestatari i contracultural característic dels anys seixanta. Les relacions paternofilials es fonamenten avui cada cop més en la tolerància, la transacció i la seducció.
5. La moda i el consum de masses ja no imposa un criteri uniformador, sinó força més personalitzat. A diferència de la cànida credulitat de les generacions més velles, les noves

⁹ Gilles LIPOVETSKY, *Conclusion: les jeunes et les métamorphoses de l'individualisme démocratique*, dins l'obra col·lectiva *Les 15-25 ans, acteurs dans la cité* (París, Syros, 1995).

generacions han desenvolupat una cada cop més fina capacitat descodificadora, crítica i interpretativa dels símbols i els missatges emesos pels mitjans de comunicació, fins i tot un cert cinisme pràctic que porta els joves a desconfiar i a riure's igualment de les promeses de polítics, pares i professors.¹⁰

6. La postmodernitat deslegitima qualsevol tipus de pensament integrista, entès com a pensament únic, tant en l'àmbit religiós com en el polític o social. Les creences i les polítiques són viscudes des d'una dimensió més privada que pública.

7. La substitució del col·lectivisme que ha impregnat la modernitat per l'individualisme postmodern significa la negació de la moral entesa com un imperatiu categòric i universal. A l'altra banda, hi tenim una nova moral molt més autònoma i circumstancial. La negació del servei militar obligatori, però, en canvi, la forta afirmació de solidaritat dels joves envers el Tercer Món, és sens dubte el millor exemple d'aquest recanvi moral que diem. Procés, però, il·lustrat també pel pas d'un model associatiu militant a un altre on el voluntariat (entès com a compromís puntual i força més individual) pren el relleu, fins i tot a l'interior de les mateixes entitats.

Veiem, doncs, que l'emergència de la joventut entesa com un nou període en la vida de l'individu és el resultat dels canvis en un àmbit doble: d'una banda en l'estructura social (els nous itineraris de transició) i de l'altra en la mentalitat, els valors i la cultura. El resultat d'aquestes dues transformacions són uns individus que ja no recorren unes trajectòries lineals, més o menys preestablertes per l'escola, la família i el treball, sinó força indeterminades i amb modificacions sovint d'estatus, fenomen que caracteritza el que alguns sociòlegs conceptualitzen com a «biografia oberta». Una transformació social que els joves d'avui, principals agents d'innovació social i cultural, protagonitzen i que significa passar definitivament la pàgina de la modernitat.

3. Passat i present de les polítiques de joventut

3.1 Elogi i refutació de les polítiques integrals

Un cop exposats els canvis socials i culturals en la condició juvenil, cal que tornem

¹⁰ Jordi David PÉREZ i Roger MARTÍNEZ SANMARTÍ, *El gust juvenil en joc* (Diputació de Barcelona, 1997).

a referir-nos ara als elements interns que, creiem, ens obliguen també a un canvi en les polítiques de joventut, a una nova manera d'entendre el com de l'acció pública. Com ja hem explicat anteriorment, des de 1985 el referent principal en aquesta matèria ha estat el marc teòric i metodològic definit i implementat per les polítiques integrals. Conceptualment aquest model d'intervenció va suposar un avenç molt important i en la seva concreció pràctica ha tingut moments culminants en la curta història de les polítiques de joventut a Catalunya i a Espanya. Tanmateix, el cert és que després de poc més d'una dècada creiem que ha exhaurit gran part de les seves possibilitats.

En primer lloc, perquè no podem oblidar que la filosofia de base sobre la qual van ser dissenyats els plans integrals era la de la reducció del fet juvenil a un període de transició; consegüentment, perseguïen implicar al conjunt de l'administració en la tasca d'ajudar els joves a inserir-se socialment i professionalment en la vida adulta. Des d'aquest punt de vista eren polítiques de benestar social que han tingut la virtut d'implicar a alcaldes i regidors en una reflexió més global sobre allò que des del municipi es feia pels joves, més enllà del pur assistencialisme. D'altra banda, cal reconèixer que una bona part del plantejament integral ha estat adaptat a altres temàtiques, com ara dona o gent gran, la qual cosa posa de manifest la gran innovació conceptual que en el seu dia significaren aquestes polítiques. Així i tot, responen a una fase que ja no s'adiu amb l'esperit de la nova condició juvenil, en negar entitat pròpia, autonomia, a aquest grup d'edat o en pensar-lo sempre subjugat a les fites inajornables de l'edat adulta.

En segon lloc, perquè cal no oblidar que la integralitat és sobretot un mètode. Una manera de fer que neix d'una concepció de l'individu polièdric, global; cert, però que, al cap i a la fi, a l'interior de l'administració es concreta en una metodologia de treball. La integralitat significa sovint una redistribució de recursos pressupostaris i humans en benefici de polítiques interdepartamentals. La major part de vegades, però, els únics a assumir i acceptar aquesta lògica han estat les àrees de joventut, mentre que la resta de l'administració s'ha manifestat enormement gelosa amb els seus recursos econòmics i competències. El final d'aquesta història és ben sabuda: després d'una aprovació unànime dels plans integrals pels plens de les corporacions, les polítiques de joventut no han donat el salt qualitatiu que hom podia esperar-ne i, fins i tot, en alguns casos, han vist reduïdes les seves dotacions en recursos humans i pressupostaris. Avui hom té la clara percepció que les

polítiques de joventut han perdut pistonada.

En base a tot això, creiem que és lícit de qüestionar-nos la pràctica de les polítiques integrals amb l'objectiu de reformar-les. D'una banda, ho acabem de veure, aquests plans joves són filosòficament inactuals, i, de l'altra, l'experiència ens ho ensenya, metodològicament són d'una gran complexitat en l'execució, tendeixen a afeblir l'estructura de gestió de les regidories de joventut, i en llurs objectius finals són de difícil compliment. A més, cal no oblidar tampoc les dificultats manifestes dels plans integrals per comptabilitzar econòmicament l'abast de la seva intervenció i per avaluar-ne els resultats, per la qual cosa moltes de les seves parts queden circumscrites a mers anunciats de bones intencions.

3.2 Les polítiques públiques davant de la nova condició juvenil

No hi ha dubte que els canvis en la condició juvenil han de conduir-nos a mitjà termini a un replantejament a fons de les polítiques de joventut, de com aquestes s'han pensat fins ara. No podem acostar-nos als joves només com a individus en «transició social», un plantejament que, com escriu Carles Feixa, «si bé és útil perquè permet veure el caràcter dinàmic i discontinu de la categoria joventut, deixa de banda els aspectes simbòlics i culturals que intervenen en la pròpia definició de joventut».¹¹ En definitiva, cal superar una representació feble i manifestament incompleta del fet juvenil que, en el camp mediàtic, social i polític, sovint s'expressa amb actituds de clemència i compassió davant de les dificultats dels joves per emancipar-se o, encara pitjor, des de l'autoritarisme, amb expressions de menyspreu perquè els joves es repengen a casa dels pares i aquests els tracten a cor què vols, cor què desitges.

L'afirmació que fem de la joventut com una nova etapa de la vida té com a principal conseqüència que el discurs entorn de la inserció social i professional, el vell objectiu de l'emancipació juvenil, perdi pes específic com a argument motor, explicatiu, del perquè de les polítiques de joventut. Ara bé, aquest nou plantejament no vol pas dir oblidar-se ni de la problemàtica ocupacional ni de les dificultats d'accés a l'habitatge per part dels joves, en absolut. No postulem, doncs, una visió idíl·lica, feliç, sense conflictes, de

¹¹ Carles FEIXA I PÀMPOLS, *La joventut com a metàfora* (Barcelona, Generalitat de

la condició juvenil, sinó adaptada a la manera com aquests viuen avui la seva pròpia realitat. Caldrà, doncs, continuar pensant en mesures per a la igualtat (és a dir, de discriminació positiva i d'incentiu), però no forçosament com un pas previ perquè els joves deixin de ser joves (i entrin en el circuit feina-habitatge-família que caracteritza el món adult), sinó perquè puguin gaudir, totes i tots, amb millors condicions del desig de multiplicar experiències vitals, d'enriquir llur itinerari biogràfic. Perquè el retard en el pas a la vida adulta no és només una conseqüència de les dificultats laborals sinó també d'unes noves estratègies formatives i d'unes variables socioculturals de caràcter postmaterialista que relativitzen la vella cultura del treball. Avui els joves no tenen pressa per inserir-s'hi completament i no volen córrer per esdevenir socialment adults. No en va, la vida social adulta té més dependències, lligams i obligacions que no pas la joventut, la qual, en condicions normals, té avui un potencial formatiu i d'experimentació sense parangó. Sense pretendre eternitzar-la ni idealitzar-la en excés i sense oblidar tampoc el risc d'exclusió social al qual són vulnerables certs col·lectius, n'hem de fer una lectura històricament positiva. Davant d'una transició ràpida de l'escola a la fàbrica, al taller o a l'oficina, o per a moltes dones el veloç pas de filles a mares, el perllongament de la condició juvenil, que vol dir més formació i experimentació, ofereix més possibilitats a l'individu de subvertir el lloc que per origen inicialment li correspondria en l'estructura social.

Es tracta, en definitiva, de deixar de concebre les polítiques de joventut com a programes de transició i d'inserció social i professional, i passar a fer-ho en termes d'accions afirmatives de la nova condició juvenil, és a dir, polítiques encaminades a potenciar la plena ciutadania dels joves, la creativitat, la mobilitat i l'experimentació, sense que això vulgui dir, insistim novament, oblidar-se dels aspectes educatius, laborals o d'habitatge, de cap de les maneres, perquè són condició necessària per a l'autèntica autonomia dels individus en tant que joves. Una altra cosa és que algun dia aquests deixaran de ser-ho, i és bo que sigui així, però la responsabilitat social del pas a la vida adulta (determinat en bona mesura per la nupcialitat i la fecunditat) no és, volem subratllar-ho, una tasca ni específica ni exclusiva de les polítiques de joventut, sinó d'una política general de país que cerqui una autèntica igualtat d'oportunitats.

En resum, enfront d'una concepció de la joventut reduïda a un temps de transició, ara volem afirmar que en realitat es tracta ja d'una nova etapa de la vida; enfront de la vella aspiració emancipatòria que tenia com a fita que els joves deixessin de ser-ho, ara el nostre objectiu és donar-los el màxim d'autonomia personal i estendre els beneficis de la nova condició a l'univers juvenil; enfront del discurs socialitzador tradicional que volia preparar els joves per a la vida adulta i transmetre'ls tot un seguit de valors, ara el nostre propòsit és el reconeixement de la plena ciutadania dels joves com a constatació que l'espai juvenil actua com un potent camp d'innovació social i cultural i que, per tant, les respostes que els joves plantegen als seus problemes serveixen també a tota la societat.

4. Les polítiques afirmatives: pensar des de la globalitat i actuar en la pluralitat

A continuació, sobre la base de tot el que hem exposat fins ara, procedirem a explicitar la totalitat de la nova proposta de polítiques afirmatives. I ho farem desenvolupant dos grans apartats. El primer tractarà dels continguts i els objectius de les noves polítiques a partir dels cinc grans eixos que positiuen i caracteritzen la nova condició juvenil. I el segon aprofundirà en un model d'intervenció i gestió d'acord amb un doble objectiu: d'una banda, millorar el coneixement i la realitat global dels joves, en clara sintonia amb l'experiència innovadora que en aquest camp varen representar les polítiques integrals, i de l'altra, subsanar les tradicionals mancances metodològiques en el disseny, l'execució i l'avaluació d'aquestes polítiques.

4.1 Orientacions

Les cinc orientacions que a continuació assenyalem, en tant que vertebradores d'aquestes polítiques afirmatives, no tenen com a finalitat ni reordenar els temes que han configurat i configuren una política global de joventut, ni tampoc transformar els apartats clàssics que fins avui structuren els plans integrals (inserció laboral, qualitat de vida, formació, participació, etc.). Tampoc no pretenen abordar tots els temes que, en funció de la situació social concreta i específica de cada realitat territorial, pugin resultar-ne més punyents, com ara les immigracions de joves provinents de països del Tercer o les problemàtiques emergents de l'adolescència. Senzillament, suposen un primer intent, una

primera reflexió, que té com a objectiu extreure una determinada caracterització de l'actual condició juvenil, elements afirmatius que, en definitiva, impregnin el conjunt de la política de joventut.

1. Autonomia

En el nou model de polítiques afirmatives som conscients que la situació real de molts joves, ens referim a la seva autonomia material, no els permet gaudir plenament de les potencialitats de la nova condició juvenil, en el camp de la mobilitat, la creació, l'experimentació i fins i tot pel que fa a l'afirmació d'una ciutadania plena i activa. Sense una suficient autonomia la nova condició queda constrenyida i minimitzada en el marc d'un model d'emancipació familiar que, a Espanya (on l'Estat del Benestar no afavoreix l'autonomia econòmica dels joves), segueix un patró enormement tradicional, i que vol dir: feina estable, habitatge en propietat, matrimoni formal i previ a la decisió de tenir fills. Així, doncs, les noves polítiques, ho hem dit ja altres vegades, són d'afirmació d'una nova etapa de la vida de l'individu, la joventut, ara sí amb un sentit ple, però, alhora també, d'extensió dels beneficis d'aquesta nova condició a l'univers juvenil. Són, doncs, polítiques a favor de la igualtat, a favor de l'autonomia de tots els joves. Conseqüentment, l'accent caldrà posar-lo, primer, en una pluralitat de mesures amb l'objectiu de cobrir els dèficits formatius dels joves amb més dificultats. Segon, en un estímul a totes aquelles iniciatives d'autoaprenentatge i autoocupació que atorguin el màxim de responsabilitats i beneficis als propis joves, i que contribueixin a aflorar nous jaciments ocupacionals. Tercer, en una actuació preventiva davant d'aquelles situacions clàssiques de risc social i salut dels joves (llegiu-ne marginació, drogaaddicció o sida). Quart, en una intervenció decidida en el camp de l'habitatge, amb un estímul preferent pel lloguer a preus taxats i la construcció de residències tant per a estudiants com per a joves treballadors.

2. Mobilitat

Segurament l'element més visible de la nova condició juvenil és la mobilitat, sinònim gairebé de vida urbana, d'un ritme de vida intens, d'un consum voraç de nous serveis i d'un canvi constant d'escenaris tant diürns com, sobretot, nocturns. Els joves es mouen, es relacionen i viatgen... i viatgen a l'estiu d'una manera massiva per Europa, sent

de molt el grup d'edat que més ho fa però també qui, sens dubte, més necessita d'unes eines orientatives per poder muntar-s'ho a la seva manera, per assajar alternatives als dictats de la moda i de la indústria. Conseqüentment, l'accent caldrà posar-lo en la promoció d'un turisme jove del qual se'n puguin derivar experiències creatives, solidàries, multiculturals i participatives, mitjançant fórmules com els intercanvis juvenils amb continguts específics, els intercanvis educatius, els programes d'acollida d'estudiants estrangers però també de joves treballadors d'arreu del món. Però la mobilitat d'aquesta nova condició juvenil és manifesta de manera preferent en l'espai urbà i en el temps nocturn, lloc privilegiat per a noves experimentacions de l'oci i el temps lliure. Per tant, en aquest terreny la prioritat de les polítiques afirmatives caldrà centrar-la en el disseny de programes de mobilitat nocturna, tot adequant els serveis públics de transport a les necessitats dels joves i del territori amb un doble objectiu: d'una banda per reforçar l'emergència de noves ofertes socioculturals durant la nit i de l'altra per disminuir tant com es pugui l'alta siniestralitat juvenil en accidents de tràfic en aquestes hores.

3. Experimentació

En la vida dels joves cada cop s'accentua més una escissió radical entre un temps escolar i formal (de dilluns a dijous) i un gran espai d'oci, que abraça els llargs caps de setmana que comencen la tarda del divendres. La manera tan diferent com els joves viuen aquests dos temps fa que puguem parlar d'un autèntic desdoblament de personalitats. Això que diem s'entrelliga claríssimament amb el fet que aquests aboquen unes expectatives extraordinàries de diversió i autenticitat en el lleure com el moment que els permet ser ells mateixos.¹² Una política afirmativa, doncs, ha d'entrar de ple en aquest àmbit, sovint poc tangible i efímer, de l'experimentació per tal com és, sens dubte, l'element central que defineix i articula la nova condició juvenil. En aquí pensem que la prioritat cal posar-la a tres nivells. Primer, en l'ampliació de l'oferta sociocultural durant la nit, amb l'obertura de nous equipaments i serveis educatius i esportius. Segon, en una nova política d'espais juvenils que accepti d'una vegada per totes la necessària apropiació i ocupació dels espais

¹² Domingo COMAS ARNAU, *No es oro todo lo que reluce ¿Qué hace la juventud el fin de semana?*, dins del monogràfic *Jóvenes y fin de semana* (Madrid, Revista de Estudios «De Juventud»/Instituto de la Juventud, 1996), ps. 11-20.

que els joves han de fer per sentir-los realment com a propis. En aquest sentit, la política afirmativa ha de liderar la cessió d'espais a col·lectius de joves d'aquells immobles de titularitat pública actualment desocupats. I, tercer, ha d'oferir espais d'accés a les noves tecnologies i, en particular, a les noves eines de navegació i d'experimentació interactiva multimèdia.

4. Creativitat

Els usos creatius, pràctics i quotidians amb què els joves utilitzen i s'apropien dels recursos i materials culturals ens ha de dur a superar la rígida i elitista separació entre, d'una banda, una producció que el món adult vol sempre d'alta cultura artística i, de l'altra, un consum cultural del qual només som capaços de veure l'aspecte massiu i adotzenat. Fent nostra la teoria de l'investigador anglès Paul Willis sobre les possibilitats i potencialitats d'un consum creatiu i d'una estètica arrelada en els joves, cal acceptar que fins ara les intervencions públiques culturals pel que fa als joves s'han caracteritzat més per un intent fallit d'acostar-los a les arts institucionalitzades (galeries, concerts i museus), en un lloable intent per democratitzar les practiques culturals establertes i prestigiades, que no pas per reconèixer i fomentar les experiències i les activitats de la cultura corrent dels joves.¹³ Així, doncs, les noves polítiques afirmatives hauran de fer de la creació i el treball simbòlic del jovent el punt de partida de qualsevol intervenció cultural. Amb aquest criteri, la prioritat caldrà centrar-la, primer, en l'impuls a nous equipaments integrals destinats a la producció i el consum cultural dels joves, especialment adreçat a aquells que tenen més dificultats d'accés al consum cultural; i, segon, en la promoció, la difusió i l'intercanvi de qualsevol tipus d'expressió cultural juvenil.

5. Ciutadania

La manera com avui els joves viuen i pensen la seva condició de ciutadans permet d'omplir de continguts reals el que a voltes corre el risc de no ser res més que un concepte, el de ciutadania, buit de transcendència real quan s'aplica a altres generacions que no tenen tan vitalment interioritzats els fonaments de la democràcia, els drets individuals, la

¹³ Paul WILLIS, *Cultura viva. Una recerca sobre les activitats culturals dels joves*

solidaritat i les qüestions ecològiques i mediambientals. Des d'aquesta perspectiva, les polítiques afirmatives hauran de recollir, vehicular i concretar el desig de més participació social que manifesten els joves, mitjançant, primer, el diàleg i el pacte amb les entitats juvenils (i els seus òrgans de coordinació) i amb totes les realitats grupals emergents; segon, establint nous fòrums participatius i de creació d'opinió dels joves individualment,¹⁴ i tercer, afavorint el diàleg intergeneracional i l'aparició en els mitjans de comunicació dels temes, les propostes i els productes culturals dels joves. Des d'una altra perspectiva, l'accent caldrà posar-lo en la promoció i suport a les iniciatives solidàries dels joves, tant les que prenen una forma de voluntariat associatiu com les que són l'expressió d'un desig puntual i individual.

4.2 Un nou model d'intervenció

Aquesta és segurament la part més difícil i arriscada, la de concretar un nou model d'intervenció i gestió pública capaç de donar una resposta adequada a les noves orientacions de la política juvenil. L'experiència dels darrers vint anys, sobretot un repàs al model de les macroàrees (1983-1991) que va fer possible les polítiques integrals, ens demostra que el repte per als qui treballem en joventut és preservar la lògica juvenil a l'interior de l'administració fugint de la perversió burocràtica i dels discursos excessivament sectorials. Perquè, en efecte, no tothom que fa coses per als joves fa *política de joventut*; molts serveis universals, per exemple, en l'àmbit esportiu o educatiu, han tingut i tenen com a principals beneficiaris els joves, però això no vol dir que hi hagi cap lògica juvenil en el moment de fixar aquestes prestacions, és a dir, una anàlisi sobre la realitat dels joves i sobre quines són llurs demandes presents i immediates. Així, doncs, per enfortir un discurs social i polític sobre la joventut, proposem, a més d'una redefinició de la Unitat de la Joventut i de les seves funcions específiques, establir una metodologia d'intervenció global (transversal) en el disseny i plural en l'execució dels programes. En altres paraules, des de l'administració volem continuar acostant-nos a una realitat juvenil complexa i plural per tal d'oferir una resposta també integral a la diversitat de les situacions dels joves, propòsit aquest que ja fou el gran propòsit de les anteriors polítiques integrals.

Diputació de Barcelona, 1998), col. Materials de Joventut núm. 10.

¹⁴ Joan SUBIRATS, *Democràcia, participació i eficàcia*, «Cifa», núm. 6 (setembre de 1997).

1. La Unitat de Joventut: pedra angular del nou model

Com a condició prèvia per a introduir la lògica juvenil en el conjunt de l'actuació de l'administració i fer possible una autèntica revalorització de les polítiques de joventut, en el nou model es fa del tot imprescindible comptar amb l'**existència d'un servei, oficina o agència** dirigida per un **regidor específicament de joventut** (sense fer gaire cabal de si està adscrit a presidència, cultura o ensenyament), amb un **pressupost propi**, un **nombre suficient de tècnics especialitzats** i un marc bàsic de **competències definides**. Abans d'entrar a detallar el disseny i la gestió dels vells i els nous programes, cal que incorporem una sèrie de punts previs en l'actuació quotidiana de l'agència/servei/oficina que són condició essencial per a una autèntica actuació global en matèria de joventut, com també per a una avaluació sistemàtica i una periòdica renovació dels seus continguts:

A. Observatori del Món Juvenil.

Cal estimular allò que les polítiques italianes de joventut van definir a la dècada dels vuitanta com «una recerca per a l'acció», és a dir, una observació que no tingui uns propòsits purament intel·lectualistes o teòrics, sinó d'aplicació; que obtingui uns coneixements que es puguin traslladar a l'àmbit de la gestió pública. Això que diem es concreta en la posada en marxa d'uns dispositius permanents d'observació i anàlisi de la condició juvenil, tant de les condicions materials com dels valors, les formes de vida i la cultura dels joves.

B. Participació.

Cal subratllar tantes vegades com calgui que no és possible una autèntica política de joventut sense la participació i la implicació dels mateixos joves. El que diem no és certament nou sinó absolutament consubstancial a una política participativa.¹⁵ Tanmateix, tampoc no està de massa repetir-ho i subratllar que la Unitat de Joventut és la màxima responsable de fer-ho possible. En aquest sentit, i tal com són l'expressió de tot el que de

¹⁵ Enric TRUÑO i Anni ESCOBEDO, *Diàlegs a Barcelona* (Ajuntament de Barcelona, 1985).

positiu conté la condició juvenil, les polítiques afirmatives han de ser més que mai el vehicle per a un autèntic protagonisme dels joves i de les seves formes associatives o grupals.

C. Informació.

Cal fer dels programes d'informació i assessorament als joves un eix no tan sols específic sinó transversal a la totalitat de les polítiques afirmatives, perquè cal arribar allà on són els joves i tenir l'orella permanentment parada per sentir les seves noves demandes.

D. Pla Director de la Política de Joventut.

Finalment, cal que l'agència/servei/oficina s'encarregui de dissenyar un Pla Director Global —que abasti a través del nou enfoc afirmatiu de les polítiques de joventut tants els vells aspectes de la inserció social i professional (ara conceptualment reformulats), com els temes emergents de la nova condició juvenil. Un pla, doncs, que hauria de ser elaborat des del coneixement precís de la realitat juvenil però també amb la complicitat dels mateixos joves i llurs associacions i sense oblidar el compromís explícit de la resta de l'administració, amb la qual caldria pactar al si d'una comissió intersectorial l'execució delegada o compartida d'un seguit de programes i accions i establir-ne els mètodes d'avaluació corresponents.

2. Transversalitat i gestió plural

Si l'existència d'una Unitat de Joventut políticament forta esdevé una condició prèvia per a introduir el discurs juvenil en el dia a dia de l'administració, la millor garantia per a preservar-hi la lògica d'aquest discurs és l'existència d'un o diversos òrgans de coordinació intersectorial a fi de garantir la rellevància política dels acords i l'efectivitat de llur implementació tècnica. L'existència permanent en el si de cada administració d'aquests instruments de coordinació i decisió política (comissió interàrees, comissió interdepartamental o comissió interministerial) té com a missió assegurar la transversalitat i la pluralitat de la intervenció en política juvenil. A continuació, exposarem una proposta de gestió dels programes del Pla Director Global basada en quatre possibles formes d'intervenció des de la Unitat de Joventut, un model que, òbviament, quan es traslladi al camp de les concrecions pràctiques, a cadascuna de les administracions i realitats

geogràfiques, pot experimentar modificacions o aplicar-se per etapes.

A. Gestió directa

Definir millor quines són les competències pròpies que, normalment, una agència/servei/oficina de joventut elabora i executa directament (en l'ordre històric serien: lleure i equipaments, associacionisme i participació, informació i turisme juvenil, voluntariat i PSS, etc.) i assajar d'ampliar-les a nous camps, sovint verges com ho foren molts dels que avui s'executen. En aquest sentit, una iniciativa com ara el Pacte per la Nit de l'Ajuntament de Barcelona és força representativa de les noves fronteres que cal anar descobrint i incorporant a les polítiques de joventut. Aquest paquet de competències pròpies configura un mínim nivell de gestió i dóna a l'agència un pes específic en el si de l'administració, fet que avala experiència i responsabilitat.

B. Codirecció

Pensar quines altres accions alienes, és a dir, gestionades per altres àrees de l'administració, són susceptibles de ser codirigides per l'agència/servei/oficina de joventut. Ens referim especialment a política d'ocupació, habitatge o transport. La codirecció vol dir que la Unitat de Joventut és la responsable d'introduir elements i criteris que assegurin la lògica juvenil en la definició i implementació d'aquestes polítiques, l'optimització d'una transversalitat que resulta de vital importància per a l'autonomia i la mobilitat dels joves en tant que joves.

C. *Joint Venture* (esforç compartit)

Definir en quins programes o accions de la resta de l'administració, per exemple de cultura, medi ambient, oci alternatiu o cooperació internacional, té sentit que hi intervinguin les àrees de joventut mitjançant alguna fórmula pressupostària imaginativa com ara *joint venture*, que garanteixi un pes específic en la definició i el seguiment d'aquestes accions mitjançant llur cofinançament.

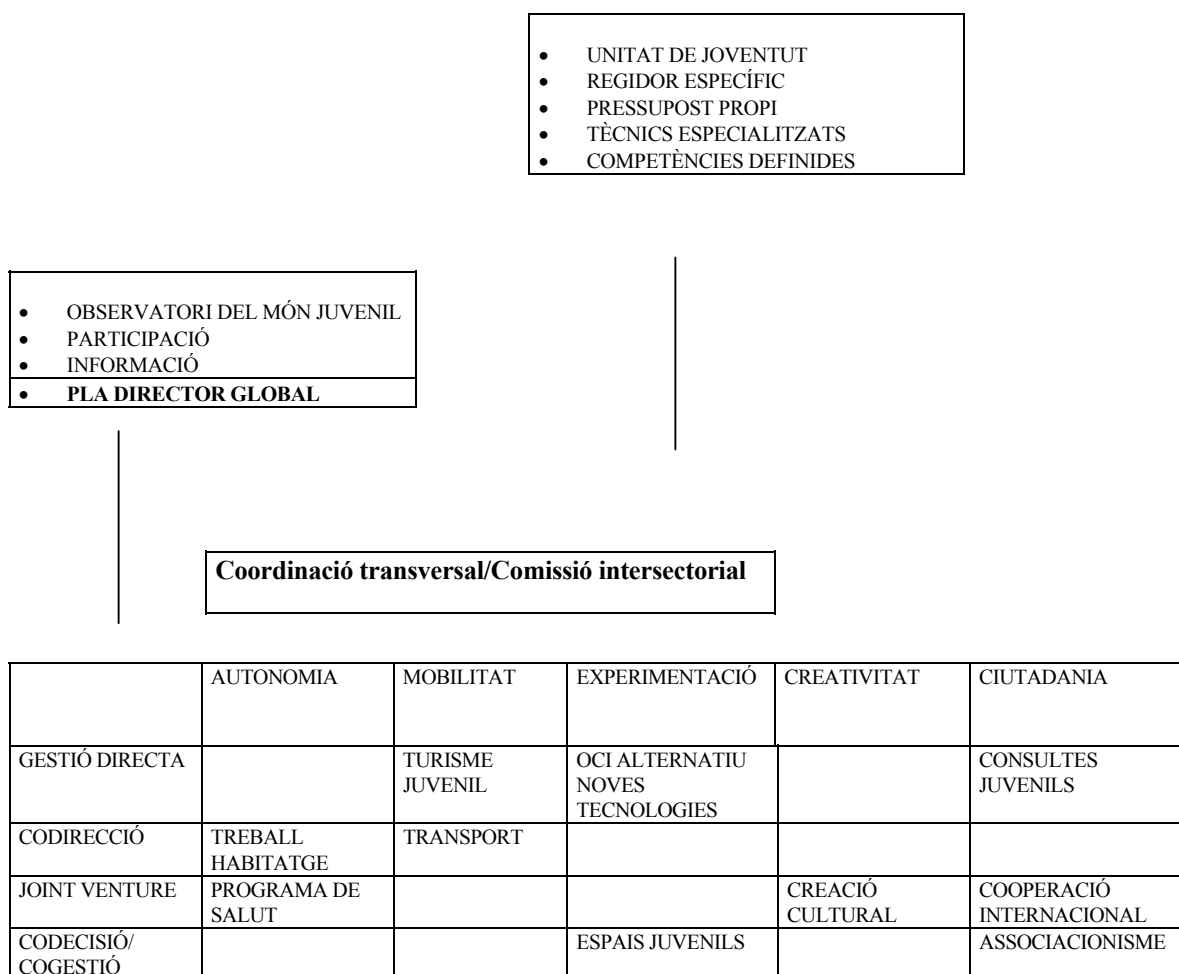
D. Codecisió i cogestió

Fer un esforç per compartir i concertar el màxim d'accions i programes amb les

entitats juvenils, fent-les així copartíceps d'una política de joventut. La democràcia no es limita a la consulta sinó que s'estén a la cogestió. Ara bé, les entitats tampoc no poden esperar que l'administració els ofereixi una vida regalada; això vol dir que financerament la seva aportació es concretaria, com ja succeeix, en un treball sovint voluntari a canvi d'un major protagonisme. D'altra banda, la cogestió hauria de ser transversal, és a dir, caldria que s'estengués a tota l'administració. Així i tot, des de joventut hem de garantir un mínim de competències pròpies cogestionades amb les entitats.

Veiem, doncs, que aquest nou model persegueix, primer, enfortir el nucli tecnicopolític, per tal d'impulsar una autèntica acció global, i segon, una nova organització plural dels programes i de les accions a partir del grau de participació de l'agència de joventut en llur ideació, finançament i gestió (vegeu alguns exemples en la figura 1).

UN NOU MODEL D'INTERVENCIÓ

(Figura1)

Evidentment, tot plegat convida a renunciar al perillós miratge de creure que arribarà un dia en què les polítiques de joventut es dissoldran en el magma dels serveis personals. Perquè, en efecte, l'existència d'un àmbit de gestió directa o de producció de serveis des de la Unitat de Joventut no s'ha d'entendre com un intent de desdibuixar la necessària transversalitat de les polítiques de joventut, sinó com una garantia, una condició bàsica per dur-la a terme i preservar la lògica juvenil. En definitiva, es tracta, si volem dir-ho així, d'aplicar una transversalitat possibilista, que, en el disseny i l'avaluació del Pla Director, hauria també d'incorporar els següents elements:

1. Un major pes dels aspectes econòmics i competencials en el diagnòstic del Pla, a fi de resoldre dos dèficits especialment significatius en les anteriors polítiques integrals.
2. La introducció de tècniques i mètodes per millorar els punts febles del Pla i per dimensionar i triar adequadament aquelles accions la consecució de les quals determina l'èxit del conjunt del Pla. Es tracta, doncs, d'introduir-hi tècniques prèvies a la definició dels objectius operatius i els plans d'actuació, que tenen com a objectiu evitar la configuració d'un Pla Director constituït, en realitat, per programes i accions horitzontals o poc adequat a les necessitat del territori.
3. El disseny i el desenvolupament de sistemes d'informació interna a fi de determinar indicadors que permetin avaluar l'assoliment dels objectius.

A l'últim, cal subratllar que els elements ressenyats anteriorment seran del tot insuficients si no van acompanyats, primer, d'un clar lideratge polític juvenil que impulsi el disseny, l'execució i l'avaluació d'aquesta metodologia transversal, i segon, de la consolidació d'una cultura organitzativa en el conjunt de l'administració, superadora de les tradicionals resistències al treball interàrees.

5. A manera de conclusió: continuïtat i ruptura en política juvenil

Arribats a aquest punt final, convindria recapitular esquemàticament la totalitat dels arguments que hem anat desgranant al llarg d'aquest document amb la idea d'oferir una visió global de la nova proposta de polítiques afirmatives. Per a una major claredat conceptual, mirarem de contrastar-la de manera esquemàtica amb el model que des de mitjans dels vuitanta ha estat el gran referent en aquesta matèria, les polítiques integrals

(figura 2). Aquest intent té l'avantatge d'oferir amb claredat una lectura on es posa de manifest la força dels elements de ruptura, però, alhora, sense voler amagar ni menystenir tampoc els punts de continuïtat, perquè en el model afirmatiu que proposem ni tot és radicalment nou ni, de cap de les maneres, es vol fer creu i ratlla amb el passat. Perquè ens sentim hereus de la tasca començada el 1979 i molt especialment de l'impuls renovador i participatiu que introduí el Projecte Jove de la Ciutat de Barcelona, a partir de 1985.

Avui els canvis en política de joventut es fan imprescindibles, però sense fils de continuïtat i lligam amb la nostra pròpia tradició tampoc no és possible bastir una cultura en política juvenil autoreflexiva i socialment útil. I les polítiques afirmatives pretenen justament això, ser útils. I ser-ho, si cal, doblement, perquè en fonamentar-se en una transformació social de les etapes de la vida, deixen de concebre's com un plantejament purament sectorial, com una resposta específica a uns problemes d'edat, per passar a involucrar tota l'administració i a interessar a tota la societat, on els joves avui es troben plenament incorporats i amb la qual volen ser solidaris, aportant-hi idees i valors propis.

DIFERÈNCIES CONCEPTUALS

	POLÍTiques INTEGRALS	POLÍTiques AFIRMATIVES
1. COM ANALITZEN ELS JOVES?	COM A GRUP SOCIOLÒGIC	COM A GRUP SOCIOLÒGIC I FET CULTURAL
2. COM DEFINEIXEN LA JOVENTUT?	COM UN PERÍODE DE TRANSICIÓ	COM UNA ETAPA PLENA DE LA VIDA
3. QUIN ÉS L'OBJECTIU PRINCIPAL D'AQUESTES POLÍTiques?	LA INSERCIÓ SOCIAL I PROFESSIONAL	L'AUTONOMIA PERSONAL I LA PLENA CIUTADANIA
4. COM S'ACOSTA L'ADMINISTRACIÓ A LA REALTAT DELS JOVES?	DES D'UNA PERSPECTIVA GLOBAL I INTEGRAL	DES D'UNA PERSPECTIVA GLOBAL I INTEGRAL
5. QUIN ÉS EL MODEL D'INTERVENCIÓ QUE S'EMPRA?	LA INTERDEPARTAMENTALITAT I LA GESTIÓ SECTORIAL	LA TRANSVERSALITAT I LA GESTIÓ PLURAL DELS PROGRAMES
6. QUINA ÉS L'EINA D'ACTUACIÓ?	EL PLA JOVE	EL PLA DIRECTOR GLOBAL DE LA POLÍTICA DE JOVENTUT
7. COM HI PARTICIPEN ELS JOVES?	MITJANÇANT LA CONSULTA JUVENIL ESPECÍFICA I EL PROTAGONISME ASSOCIATIU EN L'ELABORACIÓ DEL PLA	MITJANÇANT EL PROTAGONISME ASSOCIATIU PERÒ TAMBÉ DEL CONJUNT DELS JOVES EN LA TOTALITAT DELS AFERS CIUTADANS

(Figura 2)

En aquest sentit, les polítiques afirmatives haurien de ser capaces de liderar un pacte intergeneracional per resoldre conflictes d'interessos que són gairebé inherents a la mateixa complexitat de la vida urbana i ciutadana, un pacte on els joves i les seves

associacions siguin un agent potencialment estratègic que els poders públics no haurien de menysprear o, encara menys, acostar-s'hi en clau electoral o populista. És cert que els joves tenen problemes, per bé que molts adults en tenen bastants més, però la joventut no és un problema. En conseqüència, les propostes que els joves plantegen avui tenen una clara potencialitat de futur però també de present. Tant els mitjans de comunicació de massa com les empreses privades hi haurien de reflexionar i trencar amb un discurs unidimensional i estereotipat. Perquè l'espai juvenil no és només un camp de reproducció o de desviació social, sinó principalment un sorprenent laboratori d'innovació i de canvi de les relacions culturals que serveix al conjunt de la societat. Abans, però, cal que les institucions i els responsables juvenils donem el primer pas en aquesta direcció i siguem capaços d'encetar una nova etapa amb la renovació de les nostres visions sobre els joves i del per què i el com de les nostres polítiques, les quals s'han d'adequar satisfactòriament a les potencialitats i necessitats d'aquest nou període de la vida de l'individu, la JOVENTUT ara sí amb majúscules, a la qual ja no podem continuar donant tractament de minoritat.